Цана асобнага нумару 20 гр. Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

ГОЛАС ПРАЦЫ

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 11 Вільня, Субота 19-га траўня 1928 г. Год 1

Што далей.

АД РЭДАКЦЫІ:. Хаця-ж гэтая стацьця ня зусім згаджаецца з думкай Рэдакцыі — зьмашчаем яе, як голас новых беларускіх інтэлігенцкіх сілаў, якія прыходзяць нам на дапамогу і якія ўсё што-раз больш праймаюцца нашаю працоўнаю думкай. З прычынаў цэнзурных некаторыя месцы стацьці мусілі быць зьменены, за што няхай нам паважаны аўтар выбачыць.

„Бывали хуже времена,
Но не было подлей“.

Гэткія словы былі вымучаны ў паэта падчас самай чорнай рэакцыі царскага абсалютызму. Але ад таго часу многа вельмі зьмянілася, і на руінах старага самаўладзтва„вольныя народы будуюць вольнае жыцьцё. На жаль, толькі ў нас... ня ўсё ў парадку. Страшэнна балюча прыходзіцца адчуваць Беларускаму Народу спосабы гаспадараваньня „спадкаберцаў“ царату. Спроба масава легальна арганізаванага палітычнага жыцьця і абароны сваіх элемэнтарных правоў тамуецца. Народ моўчкі сядзіць яшчэ ў зямлянках, хоць лясы неміласэрдна нішчацца абшарнікамі; ад паловы году селянін ня мае ўжо хлеба, бо пануе страшэнны зямельны голад пры гатоўцы безканечных абшараў дворнай зямлі, вялізарнага ліку земскіх урадаў, „кулэк рольнічых“, урэшце „парцэляцыі“, з якое бедны селянін ня можа карыстацца, ды штучнай камасацыі—выгану на хутары, што пазбаўляе малазямельных і бяззямельных магчымасьці карыстацца агульным, часта сэрвітутным, пасьвіскам і г.д. Няма працы і грошай, няма зямлі і хлеба, а сэквэстратар цягне апошнюю кароўку за падаткі. Працоўная народная інтэлегэнцыя прыгаворана станам рэчаў на жабрацтва і выміраньне. Беларускае ўрадавае школьніцтва-камічная пародыя, дзе праз мікраскоп ня ўгледзіш беларускасьці, бо над беларускай мовай працуюць „радавітыя беларусы“ з Галічыны, Пазнані і Конгрэсувкі. Правакацыя ўведзена ў сыстэму: кожная вёска, мястэчка, асада, хутар—перапоўнены правакатарамі і сышчыкамі. Затое ўсё беларускае спрытна бярэцца пад падазрэньне, як „камуністычная інтрыга“. Калі хочаш есьці, калі хочаш роднай школы і мовы, калі дрэнна жывецца і аб гэтым адважыўся прамовіць, ці напісаць, — то ўжо „выврoтовец“, здраднік і вораг Дзяржавы.

Гэтак сама было калісь — ці ў тыя часы, аб якіх паэт кажа, што „не было подлей“: усякая няўдача ўнутранай царскай палітыкі, ці адкрытае незадаваленьне масаў тлумачылася ахранкай найчасьцей, як польская інтрыга. За такія „інтрыгі“ падчас вызваленчага руху палякі разам з барацьбітамі шырокіх народных масаў другіх нацыянальнасьцяў мерылі бесканечную „Владімірку“, ідучы на Сыбір у руднікі і шахты. Але, як здольныя вучні царскага самаўладзтва, сучасныя „сільныe міра сего“ парупіліся і ў сваей Дзяржаве праторыць спэцыяльна для нас беларусаў сваю „Владімірку“, якая праз вёскі і мястэчкі, праз лясы і нівы пралягае ажно да Лукішак; але з тэй прычыны, што цесна стала хадзіць па ёй вялікай масе змагароў Беларускага народу, прышлося рабіць новыя досьледы і пралажыць другую на працілежны край Дзяржавы да самых... Вронак.

Так ёсьць цяпер. Хоць і жудасныя, але цікавыя зьявішчы.

На вялікую, аднак, увагу заслугоўвае і той факт, што частка польскае прэсы ўжо пускае кракадылеву сьлязу над Беларускай справай, прызнае, што Беларусам дзеецца крыўда, што трэба зьмяніць палітыку, бо Беларусам многа чаго належыць па праву. Толькі наіўны чалавек можа паверыць у шчырасьць такіх заяваў, бо так нядаўна яшчэ паны дэмакраты з Ягелёнскай (гэтак званыя „Курвіленцы“) былі самымі „ўталентаванымі“ вучыцялямі Варшавы ў справе разгрому Грамады, і моцна прычыніліся да таго, каб кінуць на лаву абвінавачаных Беларускі Народ. Занадта яшчэ сьвежы раны ў душы кожнага чэснага і сьвядомага беларуса, ня кажучы ўжо аб селяніне і работніку, разьдзертыя да жудаснага болю пісакамі польскае, пераважна Віленскае, прэсы, каб можна было моўчкі прайсьці міма новае спробы газэтных хамэльёнаў прычыніцца да разьбіцьця самастойнага кіраваньня адраджэнскім рухам і налажыць на ўсё Беларускае жыцьцё пячаць утраквізма. Ня можна была зламаць волі працоўнага народу фізычнай сілай, то трэба прылажыцца да гэтага іншым спосабом—лагоднасьцяй, а можа новай правакацыяй. Што ня здолелі зрабіць Паўлюкевічы і Вярнікоўскія, што не пад сілу акцызьніку Умястоўскаму, то зусім ужо не пад сілу — лукаваму Янку Станкеўчыку, навет пры дапамозе некаторых збанкрутаваных ды спалоханых б. грамадоўцаў (калі яму ўдасца прыдбаць іх на свой бок) і пры значнай дапамозе Курвіленскае санацыі.

Стыхійна паўстаець у народзе воля да роўнага жыцьця з другімі, і няма той сілы на сьвеце, якая магла бы змусіць яго адмовіцца ад роднай стыхіі. Пакуль з намі народ, насіцель глыбокае культурна-незалежніцкае сацыяльна-нацыянальнае думкі, нам нічога ня страшна. Такі магутны рух, як наш Беларускі, можна грубай сілай затрымаць у шпаркасьці, але зьнішчыць—ніколі.

Няўдачы польскае меншасьцёвае палітыкі нейкі п. Бжостоўскі з „Курьера Віленскага“ тлумачыў бракам адпаведнай тэмпэратуры для памыснага супрацоўніцтва Беларускага сярмяжнага народу з польскай буржуазіяй. На наш пагляд, гэта можна вытлумачыць ня столькі бракам адпаведнай тэмпэратуры, сколькі бракам здаровага паветра ў галаве такіх палітыкаў, як тварцы языковых законаў толькі на экспорт, памінаючы і ігнаруючы чуць ня 3-х мільённую масу беларускага працоўнага народу, ды ўрэшце зусім натуральнай няздольнасьцяй і немагчымасьцяй згаварыцца з працоўнымі. Калі ў Латвіі 30 з некалькім тысячаў Беларусаў маюць каля паўтары сотні беларускіх школ, то пад Польшчай мы павінны мець дзьве з паловай тысячы школ у роднай мове. Відаць, паны Бжостоўскія забыліся яшчэ адзін закон, на гэты раз псыха-фізычны, што ўсякае дзеяньне выклікае процідзеяньне, роўнае па сіле і адваротнае па кірунку.

Калі раней мы маглі выражаць сваю душэўную боль трывожным вершам, ці газэтнай стацьцёй і працаваць пераважна ў галіне нацыянальна-адраджэнскай думкі, то цяпер перад намі, перад усім Беларускім Народам, зусім выразная задача—рабіць справу падняцьця культурна-эканамічнага роўня народных масаў, паглыбляць веду сярод моладзі і народную сьвядомасьць працоўных.

Няхай тады неўмалімы працэс гісторыі апрацуе з нашых думак, з нашых слоў, з нашай працы тыя вынікі, якія ляжаць звонку паасобных адзінак і нашага асабістага разуменьня.

Працоўны інтэлігент.

„Мірная рэвалюцыя“ румынскага сялянства—проці ураду.

„Марш на Бухарэст“.

Ужо са два гады ідзе ў Румыніі барацьба апазіцыйных партыяў, пераважна — наймацнейшых з іх г. зв. — сялянскай, — з урадам так-званых „лібэралаў“.

У апошнія часы амаль ня ўсе апазіцыйныя партыі аб'ядналіся ў барацьбе проці ўраду і аднагалосна пачалі трэбаваць — адстаўкі ўраду і назначэньня новых выбараў, даводзячы, што настрой у краі — ад часу апошніх выбараў—зьмяніўся канчальна, завастрыўшыся страшэнна проці ўраду. Запраўды-ж, усе наглядчыкі румынскіх падзеяў сьцьвярджаюць, што яшчэ ня было ў Румыніі ўраду, які быў-бы так ненавіджаны насяленьнем, як гэты ўрад малодшага Братыяну. Гэты ўрад, як і яго папярэднік, урад старшага Братыяну, — экспазытура найвялікшых абшарнікаў, з якіх, напрыклад, „фаміліі Братыяну“ належаць цэлыя вялізарныя паветы ў краі, якія дзеля таго-ж адкрыта і цынічна зусім выключаны з абшараў, на якіх праведзена сяк-так зямельная рэформа. Урады абодвух Братыяну і ў іншым зусім „парумынску“ карысталіся ўладай: „лібэралы“ захапілі ўсе цёплыя мейсцы ў краі, разглядаючы яго насяленьне, а перадусім — сялянства, як дойную карову. Усё гэта ўсьцяж абурала сялянства, паднімала ў ім апазіцыйны, а ў апошні час і „рэвалюцыйны“ настрой. Праўда, гэты „рэвалюцыйны настрой“ неяк ужываўся з манархічнымі імкненьнямі ды агітацыяй на карысьць павароту ў край выгнанага бацькам прынца Кароля, які, седзячы ў Парыжу, пільна сачыў — праз сваіх агентаў-павадыроў гэтай сялянскай партыі— за „рэвалюцыйна-манархічным рухам“ у краі, рыхтуючыся—у кожны мамант быць нагатове зьявіцца сярод „свайго вернага народу“.

І вось, павадыры сялянскай партыі, ня здолеўшы „перакапаць“ лібэралаў, каб яны самі зракліся ўлады, пастанавілі сьпярша змусіць урад назначыць новыя выбары, узарваўшы парлямант. Дзеля таго ўся апазіцыя пасьля доўгай бясплоднай барацьбы з урадам у парляманьце,—пастанавіла—адклікаць усіх сваіх паслоў з парляманту. У парляманьце асталася толькі ўрадавая партыя лібэралаў. Але і гэта не падзеяла на дарваўшыхся да ўлады „лібэральных“ абшарнікаў, якія добра разумеюць няўхільны свой правал на выбарах. Тады апазіцыя пастанавіла перанесьці барацьбу з парляманту ў край. Пачаліся сходы, мітынгі, дэманстрацыі па усяму краю,—з аднолькавымі рэзалюцыямі—аб адстаўцы ўраду. Але не падзеяла і гэта: урад, апіраючыся на войска і паліцыю, навет і ня думаў зракацца ўлады.

Тады павадыры сялянскай партыі надумалі нешта нячуванае ды нябывалае яшчэ здаецца, нідзе. Яны пастанавілі склікаць у месьце Альба-Жуліа вялізарны сход, ці кангрэс—у ліку ста тысячаў сялянскіх дэлегатаў з усяго краю, каб—пад націскам рэзалюцыі такога сялянскага сходу, выражаючага волю вялізарнай большасьці насялен. краю—змусіць урад выйсьці ў адстаўку.

І вось гэты вялізарны сход сялянства адчыніўся 5-га траўня. У места Альба-Жулія зьехалася шмат карэспандэнтаў ад заграніčных газэтаў, якія вельмі зацікавіліся гэтай праявай „мірнай рэвалюцыі“ ў Румыніі. І запраўды-ж, карэспандэнты гэтыя сьцьвярджаюць, што—у сялянскіх масах Румыніі пануе салідарны рэвалюцыйны настрой, але сьцьвярджаюць і тое, што—павадыры сялянскай партыі зусім ня маюць адвагі стаць на чале гэтага актыўнага сялянскага руху. Карэспандэнт аднэй з нямецкіх газэтаў апісвае, у якім парадку маршыравала з усіх бакоў Румыніі ў гэтае места сходу „мірнае сялянскае войска“, якая жалезная дысцыпліна панавала ў ім. Запраўды-ж зыйшлося з усіх канцоў краю—каля ста тысячаў хлебаробаў. У часе кангрэсу прамаўлялі аратары аднačасна з 6 трыбунаў.

Пад націскам сабраўшыхся, кангрэс абвясьціў сябе „вялікім сабраньнем румынскага народу“, заявіўшы, што ніхто іншы ў краі, як толькі кангрэс яго сялянства, ня мае права рэпрэзэнтаваць волю насяленьня. Пасьля прамоваў, кангрэс зложыў прысягу, у якой адзначыў, што — ня спыніць барацьбы, пакуль сучасны ўрад, які насільствам над паміраючым каралём змусіў яго падпісаць назначэньне міністраў, ня выйдзе ў адстаўку. Пасьля прысягі правінцыяльныя павадыры сялянскіх арганізацыяў высунулі думку, падхопленую ўсім зборам, — каб усей грамадой „ісьці паходам на здабыцьцё Бухарэсту“. Як ведама, нешта падобнае зроблена было ў 1922 годзе падобным фашыстаўскім кангрэсам „чорных кашуляў“, які таксама раптам прыняў пастанову „маршу на Рым“, узяўшы ўрэшце Рым—зусім навет бяз бою.

Але галоўны павадыр сялянскай партыі, пасол Маніў, страшэнна перастрашыўся такой „рэвалюцыйнай думкі“. Ён заявіў, што—„ня хоча мець нічога супольнага з такімі рэвалюцыйнымі крокамі. Тады на чале сялянскага „паходу на Бухарэст“ сталі самі правінцыяльныя павадыры сялянскіх арганізацыяў: Паповіч, Боку, Дробэску і інш. І вось, 7-га траўня пачаўся вялізарны паход сялянскага кангрэсу—лікам у сто тысяч сяброў—на сталіцу Румыніі. Авангард паходу—у 3.000 чалавек выехаў на аўтамабілях і аўтабусах — пад павадырствам Паповіча. Рэшта маеісьці пехатой. Усе часткі маюць сабрацца пад сталіцай, тутака аб'яднацца, і разам у поўным парадку ўвайсьці ў сталіцу. Чым скончыцца гэты цікаўны крок румынскага сялянства, гэты новы, мірны прынамсь пакуль-што, спосаб барацьбы яго проці ўраду, хутка пабачым.

У кожным разе зьявішча вельмі цікаўнае і характэрнае ў нашы часы—прабуджэньня сялянства, сьведамага пачуцьця ім сваей масавай сілы, ды шуканьня ім тых формаў, у якіх яно магло-б прымаць сталае актыўнае ўчасьце ў палітычным жыцьці краю.

Ці толькі павадыры румынскага сялянства акажуцца на вышыні выпаўшай на іх долю адказнай ролі, ды ці ня скончыцца ўся гэта „мірная рэвалюцыя“—абвешчаньнем прынца Кароля—каралём Румыніі?..

Бо ж з Лёндану, дзе сядзіць цяпер гэты кандыдат на румынскі трон, ідуць весткі, што ён хоча—на аэраплянe ляцець у Румынію, але вось толькі—ангельскі ўрад не дае дазволу ўласьнікам аэрапляпаў вязьці прынца Кароля—рабіць у Румыніі—„манархічную рэвалюцыю“...

Ува ўсякім выпадку румынскія манархісты рызыкуюць шмат чым.

Польска-літоўскія перагаворы.

Камісія бясьпечнасьці і адшкадаваньняў закончыла працу.

Літоўская дэлегацыя не прыняла польскага праекту „трактату ўзаемнай гарантыі“.

Карэспан. „Кур. Варш.“ даносіць з Коўны, што „літоўская дэлегац. прызнала польскія праекты аб узаемным ненападзеньні і арбітражу (палюбоўных судох у спорах) не суадказнымі, як падстава для дыскусіі“. Гэта значыць—адхіліла іх. Такім чынам 12-га траўня закончылася першая фаза працаў камісіі, і 13./V. польская дэлегацыя выехала з Коўны дамоў.

Старшыня польскай дэлегацыі п. Голувко аб рэзультатах працы камісіі.

Старшыня польскай дэлегацыі п. Голувко—у гутарцы з прадстаўніком „ПАТ“ высьвятліў значэньне ўсяго таго, што зроблена ў Коўні камісіяй. Ён падчыркнуў перадусім важнасьць беспасрэдняга спатканьня прадстаўнікоў абодвух урадаў, супольную асабістую працу іх над усімі матар'яламі—у падрабязным і шчыра прыязным разглядзе ўзаемных прэтэнзіяў,—замест таго, каб—як гэта было дагэтуль,—вясьці завочную перапіску—шляхам абмену нотамі, ці „размаўляць“ праз трэціх асобаў.

Літоўцы ня прынялі нашага праекту „трактату аб узаемным ненападзеньні“, сказаў ён. „Мы думалі, што нашым праектам даем літоўцам запэўненьне нашай да іх пашаны. Бо ж літоўцы ўсьцяж вінавацяць нас, быццам мы лятуцім аб ваенным паходзе на Літву. Дык наш праект рашуча кладзе канец гэтым падазрэньням. Але—калі літоўцы

жадаюць шляхам трактату аб узаемнай гарантыі — ізноў падняць віленскую справу, тады—ізноў пачнецца старая гісторыя, якая ні да чаго карыснага не давядзе".

У канцы п. Голувко дадаў, што ў хуткім часе мае распачацца праца другой камісіі—эканамічнай,—ужо ў Варшаве.

Афіцыяльны супольны камунікат — у справе працаў камісіі.

12-га траўня польская і літоўская дэлегацыі выдалі супольны камунікат, які сьцьвярджае, што літоўская дэлегацыя даручыла польскай свой адказ на польскі праект гаранцыйнага трактату і на польскі праект арбітражнай умовы. Пасьля гэтага—„у супольным паразуменьні было пастаноўлена, што наступнае паседжаньне камісіі бясьпечнасьці і адшкадаваньняў адбудзецца ў Коўні 25-га чэрвеня".

Такім чынам перарыў працы камісіі ня трэба разумець, як канчальную няўдачу паразуменьня ў справе бясьпечнасьці. Тым больш, што камісія мае толькі падрыхтаваўчы характар, дый апрацоўвае толькі праекты, якія пасьля будуць разглядацца ў пленарным сходзе дэлегацыяў у Кэнігсбэргу.

Ці была ў Коўні проці-польская дэманстрацыя, ці не?

У тэл. 9-га г. м. „ПАТ" паведам., што—„усе чуткі ў прэсе аб быццам арганізаванай у Коўні дэманстрацыі проці-польскай дэлегацыі,—цалком пазбаўлены ўсялякай падставы ды мінаюцца з праўдай".

Але — 12-га траўня „ПАТ" даносіць: „Перад выездам польскай дэлегацыі—рыхтаваная („заповедзяна") ўжо ад тыдня проці-польская дэманстрацыя, спыненая дагэтуль у зародку паліцыяй, дайшла ўсё ж да скутку. Перад готэлям, дзе месьцілася польская дэлегацыя, сабралася групка моладзі — у некалькі чалавек, якая выдавала варожыя крыкі. Дэманстрацыя трывала ўсяго некалькі мінутаў".

Пасьля сэсіі Рады Лігі Нацыяў.

Парыская радыё-тэлеграма даносіць з Бэрліну, што польска-літоўскія перагаворы не далі пажаданага рэзультату — бо літоўцы ўсьцяж займаюць непрымірымую пазіцыю. Перагаворы пярэрваны і маюць быць узноўлены ўжо пасьля сэсіі Рады Лігі Нацыяў, на павестцы якой пастаўлена справа—польска літоўскага канфлікту.

10-тыя ўгодкі незалежнасьці Літвы.

15-га траўня ў Коўні ўрачыста сьвяткаваліся 10 тыя ўгодкі існаваньня незалежнай Літвы.

У зьвязку з гэтым урад Вальдэмараса выдаў маніфэст да літоўскага народу, падпісаны ўсімі міністрамі. У маніфэсьце, як даносіць „АТЕ", ёсьць такое мейсца — аб Вільні:

„Значная частка нашага краю, з сталіцай Вільняй, заграблена нашым злым суседам. У Вільні была абвешчана незалежнасьць Літвы, і ў акце аб незалежнасьці Вільня прызнана сталіцай Літвы. Але насільства і ашуканства заграбіла ў Літвы Вільню. Але— увесь народ ведае, што гэта — ненадоўга. Дзеля таго літоўскі ўрад уключыў у Літоўскую Канстыт. параграф, які кажа, што — сталіцай Літвы зьяўляецца Вільня".

Як бачым,—не дае супакою ні польскім, ні літоўскім імпэрыялістам красуля-Вільня, кругом якое жывуць зусім ані літоўцы, ані палякі, а беларусы. Цікава, што-ж з гэтага ўсяго выйдзе.

Працэс Белар. Сялян,-Работн, Грамады.

39 дзень працэсу Грамады.

39 дзень працэсу Грамады распачаўся з адчытаньня ўкраінскай брашуры, знойданай пры рэвізыі ў Цэнтр. Сэкрэт. Грамады. Пасьля Суд прыступіў да адчытаньня статуту і праграмы Грамады.

Абв. Астроўскі просіць спраўдзіць, ці запраўды ён падпісаў дэклярацыю № 50,000.

Абв. Р.-Міхайлоўскаму—Старшыня Суду зазначае, што дакумэнтаў, аб якіх ён казаў некулькі дзен назад, у дэпазыце турмы няма. **Абв. Р.-Міхайлоўскі** просяць спраўдзіць, каму яны даручаны. Пасьля Суд адчытвае пратакол агляду з паседжаньняў гурткоў на абшары чатырох ваяводзтваў.

Судзьдзя Барэйка—можа Тарашкевіч высьніць, ці зацьверджаньне статуту Грамады Радай Грамады ёсьць фікцыяй, ці фактам, а такжа—чым тлумачыцца дата ўхваленьня статуту 12. V. 1926 г.

Абв. Тарашкевіч—так, гэта была фікцыя, якая паўстала таму, што статут Грамады быў узараваны на статуце „N. P. Chł.". Што-ж датычыцца даты 12. V. 1926 г., то ня ёсьць выключанай рэчай у сувязі яе з маёвымі выпадкамі.

Адв. Гонігвіль просіць далучыць да актаў справы праграму P. P. S.

Прак. Раўзэ—ня бачу ніякае сувязі між справай Грамады і праграмай PPS і дзеля гэтага прапаную проціў далучэньня праграмы P. P. S.

Адв. Гонігвіль—я таксама ня бачу ніякае сувязі паміж „Крестінтэрнам" і Грамадой але не прапанаваў процiў далучэньня статуту яго да актаў нашае справы.

Старш. Суду Аўсянка — аб „Krestinterne" і „Kominternie" ёсьць мова на пачатку акту абвінавачаньня.

Адв. Гонігвіль. Так, але на жаль ані Суд, ані абарона ня мелі ўплыву на фармуляваньне гэтага акту.

Старшыня Суду просіць выясьніць, якая сувязь заходзіцца паміж Грамадой і праграма P. P. S., бо можа — таксама паўстаць квэстыя далучэньня праграмы „Пяста".

Адв. Гонігвіль — каб я меў пад рукамі праграму „Пяста" і мог знайсьці аналёгіі з праграмай Грамады, то таксама прасіў-бы Суд далучыць да справы і гэту праграму. Калі-ж ходзіць аб праграму P. P. S, то абарона хоча высьвятліць аналёгіі паміж праграмамі PPS і Грамады.

Суд пастанавіў праграму PPS далучыць да актаў справы.

Пасьля гэтага, Суд у далейшым цягу адчытвае пратакол агляду статуту N. P. Chł. і іншых даводаў рэчовых, знойдзеных ў Цэнтр. Сэкр. Грамады ў Вільні, як напр. лісты Сэкрэтарыяту да сяброў Грамады і г. д.

Судзьдзя Барэйка зьвяртаецца да абв. Бурсэвіча: Макоўскі пісаў, што карэспандэнцыя была аддана да рэдакцыйнай калегіі. Што значыць—„рэдакцыйная калегія"?

Абв. Бурсэвіч.—Пад словам „рэдакцыйная калегія" разумелася адасланьне карэспандэнцыі да рэдакцыі на імя сэкрэтара рэдакцыі Войціка.

Прак. Раўзэ—ці Ільляшэвіч быў сябром Грамады?

Абв. Бурсэвіч—працаваў у Грамадзе.

40 дзень працэсу Грамады.

Перад распачацьцем справаздачы экспэртаў аб дзеяльнасьці Бел. Банку старшыня Суду Аўсянка задае некалькі пытаньняў абвінавачаным.

Чаму абв. Валошын у дню 1-I 27 г. меў у Бел. Банку 307 дал., як уклад тэрміновы і 21 зл. і 145 дал. на бягучым рахунку. **Абв. Валошын** — я аддаваў усе грошы на ўклад тэрміновы і не магу выясьніць, чаму частка іх знайшлася на бягучым рахунку.

На гэтае-ж пытаньне абв. Тарашкевіч і Рак-Міхайлоўскі выясьняюць, што ўклады тэрміновыя давалі значна большыя працэнты, чым уклады на бягучы рахунак. Аднакжа дзеля таго, што ім хацелася, каб новастворaная беларуская гаспадарчая інстытуцыя разьвівалася ляпей, яны ўкладалі частку грошай на бягучы рахунак, хоць за гэта атрымлівалі значна меншыя працэнты.

Па гэтых выясьненьнях распачалі сваю справаздачу экспэрты. На першае пытаньне, пастаўленае Судом — калі распачаў сваю дзеяльнасьць Бел. Каапэр. Банк — адказана: дзеяльнасьць праўная распачалася 14-II 25 г., а практычная 9-XI 25 г. Старшыня Суду задае другое пытаньне: ці лік і род ведзеных кніг суадказваюць агульным аснаваньням бугальтэрыі? Адказ: суадказваюць.

Экспэрт **Гэнэськовяк** сьцьвярджае, што на падставе прагледжаных кніг у saldo ня была зацягнута пазіцыя 111 дал. Гэтая справа выклікае жывую дыскусыю і рад пытаньняў з боку пракурора і абароны, скіраваных да экспэрта. Другі экспэрт **Ботта** асьвядчае, што хаця бугальтэрыя Банку была ведзена паводле перастарэлай сыстэмы расейскага казначэйства, аднак-жа ўсе кнігі і бугальтэрыя былі ведзены дакладна.

Абв. Коўш, на пытаньне, што ён ведае аб пазіцыі 111 дал., адказвае, што пазіцыя гэтая была зацягнута ў першай частцы кнігі, якая знаходзіцца ці ў „Urzędzie Skarbowym", ці ў Банку.

На далейшыя пытаньні Суду экспэрты адказваюць, што яны ня выкрылі ніякіх надужыцьцяў, ніякіх фікцыйных уплываў і запісаў. Адносна асабістых рахункаў Астроўскага і Каўша экспэрты сьцьвярджаюць, што яны ня былі фікцыйнымі. Толькі нязначныя дробныя недакладнасьці і то натуры тэхнічнае ўдалася сьцьвярдзіца ў цэнтралі і ў аддзелі Банку ў Глыбокім.

Рэасумуючы выясьненьні экспэртаў эксп. **Ботта** канчае гэтак:

У згодзе са сваім сумленьнем і з пачуцьцём усяе адказнасьці сьцьвярджаю, што я не знайшоў ніякіх надужыцьцяў у Белар. Банку.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

З Сойму.

У аўторак, 15 траўня, адбылося VIII з чаргі пленарнае (агульнае) паседжаньне Сойму. Спачатку былі праслуханы цэлы рад дагавораў з іншымі дзяржавамі, якія адасланы ў камісію. Пасьля адбылася даўжэйшая дыскусія ў справе выдачы праз Сойм камуністычнага пасла Сахацкага, пад час якое, нарэшце, быў даны голас і прадстаўніку клюбу „Змаганьня" — паслу Я. Гаўрыкіку, (прамову яго за бракам месца зьмесьцім у наступным нумары). Пас. К. Вальніцкі з Сель-Робу—лявіцы зажадаў паіменнага галасаваньня, але ўсё-ж такі яно адбылося толькі шляхам уставаньня.

Процi выдачы галасавала — 160 паслоў, за выдачу—165. Такім чынам пасол Сахацкі быў выданы Соймам, як у свой час Грамадаўскія паслы, у рукі ўлады.

Наступнае пленарнае паседжаньне Сойму адбудзецца 22-га траўня.

ППС-ы ў дэфэнзыве.

Варшаўскія газэты падаюць, што Бэлцікоўская маніцца падаць у суд рэдакцыю ППС-аўскага „Работніка" за абразу і зганьбеньне (zniesławienie) ў прэсе.

Далей варшаўская прэса падае, што паводле апублікаванага ліста Бэлцікоўскай, сябра ППС, пасол Маліноўскі ўжо даўно (!), як служыць у дэфэнзыве і што аб гэты партыя знала, але тры разы рабіла яго паслом. (Ці не за гэта?!! Рэд.). Апроч гэтага, аўтарка кажа, што і іншыя паслы ППС служаць ў дэфэнзыве.

Вось дык аборонцы работнікаў!

Маральнасьць ППС-аў.

Газэты падаюць аб цікавым выпадку ў Ломжы. Да гутарачай на вуліцы ўдавы Аляксандры Высмулак падыйшоў Гэарык Чарнэцкі і некалькі разоў так моцна яе ўдарыў, што жанчына ўпала („przewróciła się").

На паднятыя крыкі выбяг з свайго памяшчэньня доктар М. Чарнэцкі, ППС-аўскі пасол у Сойм, брат Гэнрыка. Браты супольна пусьціліся за ўцякаючай жанчынай аж на панадворак нейкага Вэйраха. Там пасол-доктар пагражаў Высмулковай за тое, што быццам яна намаўляла яго пацыентаў лячыцца ў іншага доктара.

Ці-ж дзіва пасьля гэтага, што ППС— паслы служаць у дэфэнзыве?!.

Лік безработных.

Па даных дзяржаўных урадаў пасярэдніцтва працы, ад 28 красавіка да 5 траўня г. г. зарэгістравана 148,508 безработных.

Умова ў вугальным промысьле.

У сувязі з умовай, закончыўшайся 1-га траўня г. г., адбылася нарада Саюзу гарнякоў і вугальных прамыслоўцаў. Прамыслоўцы зажадалі рэвізіі ўмовы, на варунках пагаршаючых становішча работнікаў. Саюз гарнякоў зажадаў 20 прац. падвышкі платы і цэлага раду паправак. Да паразуменьня не дайшло і цяпер пануе „бязумоўшчына"! Да чаго яна давядзе—паглядзім.

Заграніцай.

Магчымасьць устанаўленьня нармальных адносінаў між Чэха-Славакіяй і СССР.

Маск. карэсп. „Кур. Варш." даносіць, што справа ўрэгуляваньня дыплёматычных адносінаў паміж Чэха-Славакіяй і СССР значна пасунулася наперад. Перагаворы маюць распачацца ўжо ў гэтым чэрвені—у Вені.

Сэнсацыйныя рэвэляцыі.

Сэнсацыйныя рэвэляцыі, як даносіць „Кур. Варш.", робіць нямецкая прэса — у справе пабыту англійскага міністра лёрда Бэркэнхэда ў Бэрліне. Гэты лёрд Бэркэнхэд зьяўляецца прыхільнікам больш рашучай акцыі Англіі процi СССР, як тая залішне ўмеркаваная палітыка „чаканьня дый пад-

Воля і доля сялян - беднякоў.

(Апавяданьні).

Старшыня Мялешаўскай гміны — Янка Дзяцел, нядаўна прабудзіўшыся, хадзіў, з кута ў кут па сваім пакоі ля гміны. Сноп сонечных праменьняў, прабіўшыся праз гушчар росшай ля вакна рабіны, падаў на стол і, здавалася, забаўляўся з чарніліцай, у якой яны гарэлі, іскрыліся і разьбягаліся зайчыкамі па сьценах. На дварэ вясёла пялі шпакі ды шчабяталі іншыя птушачкі, быццам вітаючы і цешучыся такім ясным цёплым ранкам. Толькі штось старшыня не падзяляў гэтай іх радасьці: на яго твары лягла якаясь невясёлая думка. Злосна махаючы рукой, быццам грозячы камусь нявідомаму, ён барматаў: — я вам пакажу перавыбары!.. Другога хочаце паставіць?.. Ня ведаю, ці ўдасцца вам гэтая штука, пачакаеце крыху! Ня высахлі яшчэ мае мазгі, каб да гэтага дапусьціцца. Хочуць мяне скінуць... дрэнны, іншы лепшы будзе... Дурні! Кожын сябе ня скрыўдзіць, ды будзе танцаваць пад дудку начальства — іначай, каб і хацеў, ня можна... Вяршылу маняцца выбраць, безгаловыя! Ен тут і месяца не праслужыў-бы. Трэба ўмець ладзіць з начальствам, кожнаму ўслужыць, не пярэчыць, а інaчай выляціш адсюль, як піць даць, і вашы выбары нічога не памогуць!.. Аднак папрацаваць мне трэба шмат, з тым-сім пагутарыць; маю, дзякаваць Богу, досьць хаўрусьнікаў, трэба толькі паставіць іх на ногі, пакіраваць імі...

Як Янка зрабіўся старшынёй і яго праца.

Дзяцел меў ужо гадоў сорак, нямнога сутулы, худашчавы. Яго шумясты вус, як у ўкраінца, зьвісаў канцамі ўніз, невялікія хітрыя вочкі заўсёды беспакойна бегалі, быццам чагось шукаючы. Тры гады таму ён слыў па ўсей вакалічнасьці за „вольнадумца". Ен абураўся на начальства, крытыкаваў старшынаў, ведаў усе іх хітрыя „штучкі", казаў, што ўсе яны крыўдзяць беднякоў-сялян, шахруюць яго працоўным грашом і г. д. Адзін раз за якуюсь гутарку на фэсьце яго арыштавалі і Янка месяцы тры прасядзеў у турме, але гэта мала яго зьмяніла і ён надалей цьвярдзіў сваё.

— Вось дык чалавек! — гаварылі сяляне.—На старшыню яго выбярам, браткі! На старшыню! Хай ён ім задасьць перцу!

На сходзе ўсе галасавалі за Дзятла і правялі на старшыню. Земскі не хацеў яго зацьвердзіць і назначыў паўторныя выбары. Але гэта толькі падліло масла ў вагонь.

— Не спадабаўся! Калючы ён для вас! Дзятла!!! Другога ня хочам!—дружна крычалі сяляне і земскі хочучы-няхочучы мусіў пагадзіцца з гэтым. Усе прысутныя былі вельмі здаволеныя, толькі Кастусь Вяршыла з Дубнікаў, які чытаў газэты, кніжкі, даваў часта суседзям праўныя і іншыя парады, чалавек, як казалі, „бывалы"—сумліўна ківаў галавой, кажучы:

— Пачакайце, браткі, пабачым, што будзе рабіць! Гаварыць-то можна, а на дзеле-ж ён сябе яшчэ не паказаў.

Але больш за ўсіх быў здаволёны сам Дзяцел — нарэшце збыліся яго даўгалетнія мары! Дагэтуль ён зайздросьціў і пісару і старшыні і станавому; пільна сачыў за кожным іх шагам і цікавіўся навет самымі нязначнымі праявамі іх прыватнага жыцьця.

— Чаму, думаў Янка, ня я на іх мейсцы? Патрапіў-бы і я пяром скрыпець — не здарма-ж народнае вучылішча скончыў! Добра жывуць, не працуюць, чысьценька ўбраўшыся самі, дзеткі, а ты?.. Здаецца-ж і ў мяне ня кепская гаспадарка, б'ешся, працуеш, як вол, у гразі, а ледзь-ледзь пражываеш. І аб усім табе галава баліць: то засушыла, то згніло, то градам выбіла, а расход усёроўна сваім чарадом: і парабку заплаці, і падаткі падай і плуг купі, вупраж, і калёсы, і атосьсе! А жыцьцё-ж наша! Якую прыемнасьць відзіш? Увесь разрывак, што ў царкву калі з'ездзіш. А яны — і ў тэатр, і на баль, і вып'юць і ўсё такое. Эх-хе-хе!—уздыхаў ён пасьля такіх думак і вельмі хацеў хоць гадок пажыць „па-людзку", папанску, ня так, як жыве мужык-сярмяжнік. Аж зіяў Янка ад радасьці, што ўсё-ж такі дапяў свае мэты.

Перад старшынёй ужо—Дзятлам, ляглі два шляхі: — адзін—цярністы вузкі, поўны калдобінаў і ямаў, у якія ў кожны момант можна ўляцець з вазом і другі — шырокі— гладкі, вякамі наежджаны, на якім толькі каці на рысаках. І ён хутка ў-ва ўсю моц пакаціў па гэтым апошнім. Заўважыў, што пісар за ўсялякую справу бярэ хабары, а хто не дае, мучыць, цягне наўмысьне справу. Людзі скардзіліся Дзятлу, але што-ж ён мог парадзіць? Зрабіў раз выгавар, але той так адфыркнуўся, што Янка ня ведаў, куды дзявацца. Прагнаць?—заэлуецца земскі, бо-ж пісар яго якаясь дальная радня, а начальства злуецца, то ўжо кепская рада—дзяржы вуха востра: пайдуць рэвізіі, кантролі, усялякія прыдзіркі.

Стыдна-ж старшыні абціраццa ля паноў у мужыцкай даматканай вопратцы—заказаў Дзяцел сабе гарнітур, пальцішка, запрасілі на баль—гульнуў там трохі, схадзілі з пісарам, пад вясёлую руку, да „паненак" і цераз месяц меў ужо штось каля сотні руб. доўгу. Пабедаваў раз аб гэтым перад пісарам, той толькі ўсьміхнуўся і паказаў яму крыніцу, з якой можна чарпануць і не адну сотню. З таго часу зажыў старшыня з пісарам дружна і навет ня толькі з ім, але і з усімі, як казаў пісар, „сільнымі міра сего". Падпісваў земскаму рахункі, у якіх будова маста ля Глінаўкі цанілася 1500 руб., рамонт шасы да м. Будзілава—3 500 руб., хоць добра ведаў, што мост больш за тысячу не каштаваў, а шаса—найбольш 2 500.

— Не маё гэта дзела — думаў Дзяцел, ачышчаючы свае сумленьне. Але затое і яму рэдка заглядалі ў кнігі, а калі і рабілі гэта, дык толькі дзеля формы.

Пайшло ўсё, як па масьле. Будавалі ля мястэчка школу, сяляне пастаўлялі лес, цэглу, вапну—сотні фурманак прыганялі старасты, але з багацейшых ніводнага там ня можна было ўбачыць. Беднякі бунтаваліся.

— Чаму кулак Хведар ня едзе? Чаму паноў ня гоніш, у іх-жа коні, як зьвяры?!— і прабавалі то-ж ня ехаць, але старшыня штрафаваў іх за гэта ці садзіў у халодную.

Школу збудавалі, але адначасна зладзіў сабе пекны дамок і старшыня ў мястэчку; сяляне гаварылі, што лес, з якога ён быў збудаваны, вельмі падобны да таго, які яны пастаўлялі на школу. На пісара ўжо скардзіцца даўно перасталі, бо-ж Дзяцел зрабіўся ня лепшы за яго: якоесь пасьведчаньне ці пашпарт трудна было атрымаць, хіба завязеш з мястэчка воз гною на Янкаў хутар.

Так праляцела ўжо блізка тры гады. Дзяцел разбагацеў, задзіраў нос і не хацеў знацца з „мужыкамі". Пан, не чапай яго! Сяляне каяліся, як бітыя, што выбралі такую „цацу".

— Здраднік, казалі, бач як надуваецца, а калісь як пекна пяяў—жалеў нас! Пажалеў, каб ён здох! Удвая горшы за папярэдняга стаўся! Каб толькі скарэй дачакаць перавыбараў—пагонім яго к чорту!

— Дахадзіла гэта да вушэй ужо „пана" Дзятла. Стаў ён аб гэтым падумваць, ды рабіць загадзя перадвыбарныя „хады". Старастам прыбавіў пэнсіі, часта іх частаваў, няпэўных аддаляў, багацейшым рабіў усялякія палёгкі, з многімі з іх пакуміўся, парадніўся, езьдзіў ён і яны да яго ў госьці — так што ў апошні час меў шмат верных сабе кумпаноў.

П. Асака.

(Канец будзе).

рыхтаваньня", якой трымаецца Чэмбэрлен. Лёрд Бэркэнхэд—побач з Чэрчылям і інш.—зьяўляецца актыўным кіраўнікоm тэй часткі англійскага ўраду, якая быццам мае, скінуўшы Чэмбэрлена, распачаць гэтую акцыю вельмі рашуча. У Бэрліне л. Бэркэнхэд зрабіў ведамыя публічныя заявы аб тым, што ён прыехаў запрапанаваць нямецкаму ўраду—выступленьне проці СССР.

Гэтыя заявы выклікалі вялікую сэнсацыю і рад запярэчаньняў з боку англійскага і нямецкага ўрадаў. Цяпер нямецкая прэса даведалася, быццам л. Бэркэнхэд закупіў у Нямеччыне на вельмі значную суму—акцыяў нямецкай ваеннай і хімічнай прамысловасьці. Прэса цьвердзіць, быццам — за плячыма Бэркэнхэда стаіць англійскае марское міністэрства, ведамая англійская фірма, будуючая караблі (Армстронга), а таксама—група палітыкаў, якія вядуць актыўную палітыку проці Радаў, маючы—дзеля націску на Нямеччыну — зьвязаць цясьней яе ваенную прамысловасьць з англійскай і францускай, уцягнуўшы такім чынам Нямеччыну ў англа-францускую проці-радавую палітыку.

„Палажэньне ў Румыніі".

Пад такім загалоўкам бэрлінскі карэсп. „Кур. Варш." даносіць. — „Карэспандэнты ўсіх нямецкіх газэтаў з-над румынскай граніцы дый з Букарэшту прадстаўляюць палажэньне ў Румыніі вельмі грозным.

„Бэрлінэр Тагэблат" (орган дэмакратаў) называе рух сялянскіх масаў у Румыніі — „паходам дэмакратыі проці гвалтаў рэакцыі" і прыхільна вітае гэты рух, варожачы яму перамогу. Газэта цьвердзіць, што румынскія сяляне датрымаюць прысягі, дадзенай у Альба Жулія і здабудуць Букарэшт.

„Фосішэ Цэйтунг" верыць у магчымасьць кампрамісавага вырашэньня канфлікту—шляхом стварэньня супольнага з апазіцыяй ураду.

Палітычныя колы Бэрліну наадварот — ня вераць у магчымасьць паважных камплікацыяў, спадзяючыся хуткага супакаеньня".

Альбанскі ўрад выйшаў у адстаўку.

Альбанскі ўрад Ахмэд-Зогу выйшаў у адстаўку. Што крыецца за гэтым манэўрам, яшчэ ня відаць. Ведама-ж, што Ахмэд-Зогу пасаджаны і трымаецца пры ўладзе воляй Мусоліні, якога зьяўляецца пакорнай прыладай.

У Прусіі канкуруюць на выбарах 29 сьпіскаў.

Камісія па выбарам у Прускі Сойм зацьвердзіла 29 выбарных сьпіскаў. У 1921 г. на выбарах канкуравала толькі 12 сьпіскаў, у 1924 г.—16. У гэтых выбарах заявіла аб учасьці—аж 30 партыяў і групаў.

На кітайскім тэатры вайны

Наступленьне Чанг-Кай-Шэка на Пэкін.

Апошнія тэлеграмы кажуць, што наступленьне паўдзённых войскаў на поўнач зусім ня спынілася з прычыны аружнага канфлікту, амаль не вайны з Японіяй. У Лёндане атрымана вестка, што паўдзённая армія—у сваім маршу на Пэкін заняла ўжо места Ян-Доу, якое ляжыць на паўдарозе з Ву-Боу да Цянь Дзіна, гэта значыць—адрэзала значнай частцы паўночнай арміі шлях адступленьня на Цянь-Дзін і Пэкін.

На прапазіцыю Чанг-Тсо-Ліна—спыніць наступленьне ды паразумецца, — бо ён „адцягнуў сваю армію напоўнач", Чанг-Кай-Шэк не адказаў нічога, ці адказаў — фарсаваным наступленьнем. Армія паўдзённая бярэ шмат палонных і вялікія ваенныя здабычы—ідучы па сьлядох уцякаючых арміяў Чанг Тсо-Ліна.

Калі гэтыя радкі будуць чытацца, паўдзённыя арміі пэўне ж будуць ужо валадаром Цянь-Дзіну, калі навет ня Пэкіну, які—вельмі блізка ад апошняга. У Цянь-Дзіне стаяць значныя адрады чужаземцаў: 4000 жаўняроў амэрыканскіх, 3000 францускіх, 1000 англійскіх і 500 японскіх.

Амэрыка прапануе пасярэдніцтва.

Амэрыканская прэса даносіць, што ўрад Куліджа даручыў сваму консулу ў Тсі-Нан-Фу, каб той памацаў грунт—ці не згадзіліся б абедзьве староны—паўдзённа-кітайская і японская—перадаць свой канфлікт на асабісты арбітраж (палюбоўны суд) гэтага консула. Амэрыканскі ўрад быццам падчыркнуў, што консул мае выступіць з прапазіцыяй — „прыватна", але—не ад імя ўраду Злучаных Штатаў.

„Кур. Поранны" аб амэрыканска-японскім паразуменьні.

„Кур. Поранны", пішучы аб кітайска-японскім канфлікце, выражае прыпушчэньне, што паразуменьне між Амэрыкай і Японіяй азначае — жаданьне іх моцна ўгрунтавацца ў Кітаі, падзяліўшы між сабой „пасы ўплываў". Але, слушна дадае, што гэтае паразуменьне ня будзе трываць доўга, — бо-ж—канчальны, рашучы канфлікт між Амэрыкай і Японіяй—неадхільны.

Маскоўская прэса аб канфлікце.

Таксама і маскоўская прэса—піша, што акупацыя японцамі паўвострава Шантунгу можа выклікаць вельмі паважны канфлікт між Японіяй і Амэрыкай. У „пратэст Англіі" проці японскай акупацыі маскоўская прэса ня верыць: наадварот—Англія была-б вельмі здаволена, каб паміж Амэрыкай і Японіяй дайшло-б ужо ўрэшце да вайны. — Тады-б абодва гэтыя канкурэнты Англіі ў панаваньні на акіянах—надоўга-б зьліквідавалі адзін аднаго ў выніку ўзаемнай вайны.

Адступленьне Чанг-Тсо-Ліна па ўсей лініі.

У Маскве быццам атрымана вестка з Мукдэну, што Чанг-Тсо-Лін даў загад сваей арміі—адступіць па ўсей лініі.

Эвакуацыя Пэкіну.

Маскоўская прэса паведамляе аб распачаўшайся эвакуацыі Пэкіну—урадавых і іншых установаў у Мукдэн.

Японскія варункі Чанг-Кай-Шэку.

Венская прэса даносіць з Токіо, што — японскі ўрад загадаў спыніць ваенную акцыі японскага акупацыйнага адраду—пасьля заняцьця ім Тсі-Нан-Фу і чыгункавай лініі, лучачай яго з японскай базай Тсінг-Тау.

Японскі ўрад паставіў Чанг-Кай-Шэку варункамі: адшкадаваньне за страты і ўкараньне віноўных кітайскіх жаўняроў і афіцэраў.—Калі гэтыя варункі будуць прыняты, Японія... пакіне ўсьцяж акупацыю занятай кітайскай тэрыторыі, як застаў ды гарантыю выкананьня варункаў. Усялякае пасярэдніцтва Лігі Нацыяў Японія рашуча адкідае...

Голас чэскага паступовага грамадзянства ў справе працэсу Грамады.

Да Рэдакцыі надыйшоў ліст з тэкстам пратэсту чэскага паступовага грамадзянства наступнага зьместу:

„Вялікія рухі ўсіх прыгнечаных народаў за Сусьветнай Вайны проці нацыянальнага ўціску і высокі лёзунг аб самаазначэньні народаў, які выкідалі ўсе ўчасьнікі вайны, надзвычайна насіліла ўсе народы, аж дасюль прыгнечаныя, ставячы перад імі новыя мэты і насіляючы іх веру ў барацьбе за іх нацыянальнае існаваньне. Так было ў старой Аўстра-Вэнгрыі і Расеі, дзе такіх прыгнечаных народаў было найбольш і вынікам было вызваленьне большасьці тых народаў. Імпэрыялістычная палітыка дзяржаў не дазволіла, аднак, каб усе народы гэтых імпэрыяў дасталі гэтае права. Найтрагічнейшы аднак сярод іх быў і ёсьць лёс беларускага народу. Невялікі, але даравіты (nadany) і вытрывалы гэты народ *) прабудзіўся ўжо ў самым пачатку адраджэнскага руху на пач. 19 стагодзьдзя, разам з іншымі славянскімі народамі, але доўга не дасягнуў магчымасьці вольнага свайго нацыянальнага разьвіцьця. Тым больш натхнёным і істотнейшым прыстаў да вызваленчага руху за часу Сусьветнай вайны. Пераможная Польшча..... заходнюю палавіну Беларускае Краіны, у той час, як усходняя была пакінута пры СССР. Гэтым была унемажлівена адналітае і культурнае разьвіцьцё беларускага народу, а то тым больш, што тым часам, як з Усходняй Беларусі ўтварылася незалежная рэспубліка ў сувязі з СССР, Польшча пачала адбіраць у Зах. Беларусі ўсе ўмовы нацыянальнага жыцьця. Беларусы аднак не даліся прысудзіць сябе да сьмерці, але пачалі арганізавацца самастойна (svépomocne), падобна, як было калісьці ў нас—самі. Іменна, вытварылі вялікую цэнтральную нацыянальную арганізацыю „Грамаду" на дапамогу беларускім інтарэсам у ва ўсіх галінах — гаспадарчых і культурных, а гэтая „Грамада" тым больш расьцьвітала, чым уціск з боку Польшчы быў большы . . . .

. . . .

(сьвядома прапускаем гэтыя месцы „Пратэсту", каб не падрабляць газэту пад канфіскату.—Рэд.) ...і пачала монстр-працэс, які трывае ўжо паўтара месяца, а ў гэтых тыднях мусіць скончыцца, разумеецца, згодна жаданьняў польскіх дзяржацеляў улады.

Па культурным сьвеце таму падымаецца пратэст проці такіх мэтодаў барацьбы з існаваньнем народу, які да таго-ж слабы, каб мог проці гэтага абараніцца. Асабліва француская сэкцыя „Лігі чалавечых правоў" падняла паважны і рашучы пратэст проці гэтага працэсу, як і проці цэлага паступаваньня польскай улады проці беларускага народу. Тым меней можам маўчаць у гэтай хвіліне мы, каторыя і ведаем, што значыць такі ўціск і такія мэтоды ліквідацыі нацыянальных аб'яднаньняў, і ганарымся сваім разуменьнем боляў славянскіх народаў. Тут нас запраўды не павінна мыліць тое, што ўціскацелем ёсьць славянскі народ. Наадварот, тым рашучай мусіць быць наш пратэст і тым гарачэй маніфэстацыя (projev) на карысьць церпячага беларускага народу.

Імем чэскага паступовага грамадзянства зьвяртаемся таму да Польшчы і яе ўлады з рашучай заявай: спынеце працэс, каторы ёсьць цяжкім грахом ня толькі проці самаазначэньня народаў, але і проці найпрымітыўнейшаму праву народаў на іх уласнае культурнае разьвіцьцё і існаваньне".

Пратэст ужо падпісалі найвыдатнейшыя культурныя сілы Чэх, як праф. Д-р. Крэйчы, праф. Д р. Шальда, Д-р Ян Галляс, Д-р Т. Бартошэк, праф. Д-р Няедлы, пісьменьнікі—Антоні Шташэк, К. Конрад, К. Біебль, І. Гора, знамяніты пісьменьнік Махар, Тайда і інш. Да подпісу прылучаецца шмат іншых выдатных прадстаўнікоў паступовае думкі.

Адначасна Рэдакцыя дастала тэкст пісьма групы францускіх грамадзян на чале з старшынёй Камітэту амнэстыі ў Польшчы да марш. Дашынскага ў гэтай-ж справе, якое зьмешчана ў газэце радыкальных францускіх мяшчан „„Volonté" (Воля) ў Парыжу.

За бракам месца зьмесьцім яго ў наступным нумары.

*) У інтарэсах праўды мусім сказаць, што ён навет у два разы большы, як чэскі. Рэд.

Наша хроніка.

Агульны сход Т-ва Помачы Пацярп. ад вайны. Камітэт помачы пацярпеўшым ад вайны гэтым паведамляе ўсіх сваіх сяброў, што дня 31 траўня г. г. у памешканьні Віленскай Беларускай Гімназіі (Вострабрамская 9) у 6 гадзін увечары адбудзецца Агульны Сход усіх сяброў Камітэту.

Павестка дня: Перадача Беларускаму Дабрадзейнаму Т-ву ўсіх функцый і маемасьці Камітэту помачы пацярпеўшым ад вайны.

У выпадку, калі ў 6 гадзін не зьбярэцца патрэбны для кворума лік сяброў, паседжаньне адбудзецца праз гадзіну (ў 7 гадз. увечары) і будзе лічыцца правамочным пры ўсялякім ліку сяброў **Урад Камітэту.**

Разжаліліся?! Ходзяць паважныя чуткі, што між штучна пажэненымі пад час выбараў цяперашнімі пасламі д-р Я. Станкевічам і Ф. Валынцам паўсталі паважныя непаразуменьні. Пачакаем, ува што выльлюцца гэтыя непаразуменьні, калі чуткі праўдзівыя.

Інтэрвэнцыя пасла Валынца ў Вялейскага старасты. У зьвязку з апошнімі падзеямі на груньце адношаньня Вялейскага старасты да Т-ва Бел. Шк., пас. Валынец зрабіў інтэрвэнцыю ў гэтай справе. Было пастаўлена тры запытаньні: 1) з якой прычыны заборонена праца г-коў Т. Б. Ш. ў Вялейцы, Асіповічах, Порсе, Каловічах і Жоўтках? 2) За што наложаны штраф на грамадзян вёсак — Порса, Каловічы, Халапы і іншых — Вялейскай і Куранецкай воласьцеў? 3) Які асабісты пагляд п. старасты на будоўлю Народнага Дому ў Вялейцы?

На першае пытаньне п. староста адказаў, што праца ў пералічаных гуртках заборонена з прычыны як-бы недакладнасьцяў у рахунковасьці кніг (забраных старастам тры месяцы назад). Як перадаюць, уся „недакладнасьць" у рахунковасьці палягае ў тым, што пры стаўленьні спэктакляў ня было прыложана рахункаў на дробныя рэчы, як сьвечкі, пудру для грыму, разрахункі ў чым даваліся перад тэатральнай сэкцыяй і навет вывешваліся для ведама ў Народным Доме.

Як аказваецца — штрафы былі (у адказе на другое пытаньне) наложаны за нейкія дрэвы на дарогах (якія між іншым паламаны бурай). Згодна гутарцы старасты — каб зьняць штрафы, грамадзянам пералічаных вёсак трэба зварачвацца да п. ваяводы з абжалаваньнем.

Пагляд п. старасты на будоўлю Народнага Дому ў Вялейцы непрыхільны (дзіва было-б, каб быў прыхільны)! П. староста вучыць, што трэба рабіць Народны Дом для ўсіх нацыянальнасьцяў (а ці гэта шкодзіць існаваньню Беларускага Народнага Дому?) і будзе дабівацца гэтага.

О, ведаем гэтыя „дабіваньні", як таксама і разьбіваньні. Адным словам—п. Вялейскі староста ня хоча ў адношаньні да Т-ва Бел. Школы ўступіць сваім іншым калегам. **Што-ж — служба, відаць, вымагае!**

Новая часопісь. Як даведваемся, хутка мае выйсьці ў сьвет новая літаратурна-навуковая часопісь, пад назовам „Водгукі".

Суд над камуністамі ў Вялейцы. Вайсковы суд разглядаў справу салдатаў 16 палка ўланаў, абвінавачваных у арганізаваньні камуністычных ячэяк ў войску. 5 абвінавачваных засуджана ад паўтара да 7 гад. турмы, 4 на год крэпасьці. Усе засуджаныя — беларусы.

17 красавіка с. г. ў м. Наваградку Наваградзкім Акружным Судом будзе разглядацца справа Аляксандра Кішкеля, Бярэзіна, Іваньсені, Ціхана, Лойкі, Мініча Ганчарэўскага, Лаксіна, Малькі, Зосі Статкевічанкі і др. у лічбе 18 асоб, абвінавачаных з арт. 102 к. к. г. зн. за тое, што яны належалі да Камуністычнай Партыі Заходняй Беларусі і рэпрэзэнтавалі Баранавіцкі Акружны Камітэт К. П. З. Б. Усе абвінавачаныя знаходзяцца ў вастрозе.

Веча безработных у Вільні. У сувязі з увайшоўшым 15 г. траўня ў жыцьцё распараджэньнем Міністэрства Працы і Грамадзкай Апекі ў справе скасаваньня даразных дапамогаў, — 14 г. месяца мелася адбыцца вялікае веча безработных у гарадзкой залі. У апошніх мінутах перад пачаткам адміністрацыйныя ўлады забаранілі гэтае веча. Безработныя сабраліся ў Ратушы, гдзе выдзялілі трох дэлегаў, маючых скіравацца да віленскага ваяводы Рачкевіча.

Дэзэрцыя навабранцаў у Літву. Гэтымі днямі ў раёне Вежайн патруль К. О. П. затрымаў 5 асобаў, нелегальна перахадзіўшых польска-літоўскую граніцу ў кірунку Літвы. Сьледзтва паказала, што гэта — уцякаючыя ад вайсковай службы ў польскім войску.

Вялікая забастоўка ў Белавежы. Ва ўсіх белавежскіх лесапілках фірмы „Contary" выбухла забастоўка фізычных і умысловых работнікаў. Бастуе 15.000(?) чалавек. Умысловыя працаўнікі дамагаюцца павялічаньня платы ад 30 да 40 прац., фізычныя ад 30 да 85 працэнтаў.

Рэдакцыя і адміністрацыя час. „Саха" даводзіць да ведама ўсіх сваіх паважаных падпішчыкаў, што ў 1928 годзе выйшлі з друку № № 1 і 2 (сакавік—красавік) кніжкі „Саха", якія разасланы ўсім падпішчыкам. Хто з падпішчыкаў не атрымаў, няхай зараз-жа паведаміць аб гэтым адміністрацыю (Вільня, вул. Сьв. Ганны 2 — 3) і прышле свой дакладны адрэс.

З Т-ва Бел. Школы.

× **Галоўная Управа Т-ва Бел. Школы** зрабіла захады перад Баранавіцкім старастай аб дазволе на зьезд сяброў Т-ва Баранавіцкага павету. Зьезд адбудзецца 27 траўня г.г. у м. Баранавічах а 1 гадзіне дня ў памешканьні Варшаўскага готэлю пры вуліцы Пілсудзкага № 4.

Парадак дня:

1. Даклад прадстаўніка Галоўнай Управы аб працы Т-ва Бел. Школы.
2. Выбары Баранавіцкай Акр. Управы.
3. Арганізацыя бібліятэк-чытальняў і Народных Дамоў.
4. Бягучыя справы.

Гэтым Галоўная Управа апавяшчае ўсе гурткі Т-ва Баранавіцкага павету і прапануе гуртком выслаць на зьезд сваіх дэлегатаў, якія павінны мець пры сабе сяброўскія білеты. **Галоўная Управа.**

× **Браты беларусы,** сяляне і работнікі Заходняй Беларусі! Гурток Т-ва Бел. Школы ў вёсцы Сенькавічак Борка-Гічыцкай воласьці, Косаўскага павету, заклікае ўсіх братоў беларусаў, сялян і работнікаў, каму дарагая наша родная мова, хто мае спогад нашай роднай дарагой Бацькаўшчыне, дык ахвяруйце які-небудзь грош на закладзіны і будову Народнага Дому, каторы распачнецца будавацца ў вёсцы Сенькавічах! Дарагія сябры Т-ва Беларускае Школы, заклікаем мы Вас, як барадьбітаў з цемрай, як змагароў за лепшую будучыню нашага Народу, ахвяраваць, хто колькі можа, на гэты фундамант нашай роднай культуры. Усе ахвяры скіроўваць па адрасу: пошта Івацэвічы Косаў Палескі, вёска Сенькавічы, на імя Якіма Грушыка. **Прэзыдыум Г-ка Т-ва Бел. Школы ў в. Сенькавічах.**

Праца Гурткоў Т-ва Беларускае Школы.

× Вёска Баравікі, Жыравіцкай воласьці, Слонімскага павету. 18 III 28 г. у вёсцы Баравікі Г-ком Т-ва Бел. Школы быў наладжаны спэктакль. На сцэне адыгралі п'есы: „Страхі жыцьця" і „Боты". Артысты выканалі свае ролі добра, ня гледзячы на тое, што першы раз былі на сцэне. Тым-жа Гуртком у в. Падмошы 22.IV 28 г. быў наладжаны другі спэктакль. Адыграны былі п'есы: „Зьбянтэжаны Саўка" і „Боты".

Артысты выканалі свае ролі вельмі добра і глядзельнікі задаволіліся іх гульнёй.

Падзякі.

× Грамадзяніну Сымону Ждановічу за ахвяраваныя кнігі ў расейскай мове для Падгаенскай бібліятэкі-чытальні ў ліку 8 экз. Управа Цырынскага Гуртка Т-ва Бел. Школы складае падзяку. **Управа.**

× **Слонімская Акружная Управа** шчыра дзякуе Юхноўскаму Г-ку Т-ва за ахвяру ў суме 27 зл. 50 гр. на карысьць беларускіх гімназіяў. **Акр. Управа.**

Абвесткі.

× Гэтым падаецца да ведама ўсіх Гурткоў Т-ва Бел. Школы ў Наваградзкім павеце, што 24 мая 1928 г. адбудзецца Павятовы Зьезд Т-ва Бел. Школы ў месьце Наваградку ў памешканьні Беларускай Гімназіі з наступнаю праграмаю:

1. Выбары сталай Акружной Управы.
2. Даклад з мейсцаў.
3. Бягучыя справы.

Наваградзкая Акружная Управа.

× Слонімская Акружная Управа зьвяртаецца да ўсіх паўнамоцнікаў, здаўшых Школьнаму Інспэктару дэклярацыі на урадовую беларускую школу, у як найхутчэйшым часе пераслаць у Акружную Управу копіі сьпіскаў з пададзеных дэклярацыяў, калі такія да гэтага часу не пераслані.

Адначасна просім паведамляць Акружную управу, як праводзіліся баданьні зложаных дэклярацыяў і якія яны далі вынікі.

Слонімская Акружная Управа.
Слонім, Ражанская 55.

Грамадзяне! Памажэце пагарэльцам!

Вёска Скіпоравічы, Казлоўскае воласьці перад сьвятамі, а вёска Акушінава, Дзявяткаўскае воласьці ўжо пасьля сьвят зьнішчаны пажарам. Пажары былі такія страшныя, што навет ёсьць і людзкія ахвяры.

Дык грамадзяне! памажэце сваім няшчасным братам! Ня дайце іх дзеткам распаўзьціся з торбамі па сьвету! Складайце ахвяры, хто чым можа, і адвозьце пацярпеўшым. Гурткі Т-ва павінны ў найбліжэйшым часе паставіць па аднаму спэктаклю на карысьць пагарэльцаў, даход ад якога можна пераслаць і праз Акружную Управу.

Слонімская Акружная Управа
Слонім, Ражанская 55.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Праца гміннай Рады.

(Вялейская гм., Вялейскага пав.).

Калі шэсьць месяцаў таму назад жыхарства Вялейскае гміны і павету выбірала новую гм. Раду, дык кожны думаў і меў надзею, што новая Рада з беларускай большасьцю будзе больш старанна, сьвядома і энэргічна праяўляць сваю ініцыятыву, будзе больш ахвотна падтрымліваць і бараніць інтарэсы сваіх выбаршчыкаў, а перадусім сялянства. Думалася гэтак, а сталася інакш. Аказалася, што новая гм. Рада нялепшая за старую. Ува ўсіх памылках Рады пераважна вінавата войт. Перад выбарамі ён быў "левы", на выбарах павярнуў аглоблі „управа", старацца выслужыць сабе апінію перад урадам.

Дня 11./IV. 1928 года зайшоў я прыпадкова ў гміну. Бачу: адбываецца паседжаньне гм. Рады. Мяне зацікавіла паслухаць, як вырашаюць нашы балючыя справы нашы даверанныя людзі. Стаю і слухаю. Даведваюся ад пастаронніх аб парадку дзённым. Што мяне зацікавіла, выбары заступніка войта, справа гміннага будынку, які Рада ўхваліла на народны дом Т-ва Бел. Школы ў Вялейцы, раскладка дарог на Ваяводзкія, Павятовыя і Гмінныя. Пачынаючы выбары заступніка. Пры галасаваньні падзяліліся на правых і левых. Правіца выставіла кандыдатам Мікалаевіча Саверга, лявіца, паразумеўшыся з бышчымі тут людзьмі—Нехвядовіча. Выбраны аказаўся Мікалаевіч Саверы. Якая-ж розьніца ў прапанаваных кандыдатах правіцы і лявіцы! Кандыдат лявіцы з атрымліваных 27 зл. адпускаў кожны месяц трэцюю частку на Т-ва Белар. Школы, а кандыдат правіцы пачуваецца нічога, а навет пасьмейваўся з усяго беларускага.

Новавыбраны заступнік даў барыша Радзе, дык радны Сыркаваш забраў усю гарэлку, валіваў да сваей правіцы і крычаў: Няхай жыве правіца! Правіца піла гарэлку, а лявіца пяяла Лявона і іншыя беларускія песьні. Дык ганьба вам правіца, ваш паступак молным рохам адгукнецца ўсяму грамадзянству Вялейскай гміны, якое вас ацэніць, як нанесьці падлізьнікаў, як найміты за гарэлку. Другая справа такая: Есьць у нас гмінны будынак, які Рада ўхваліла перадаць ў Вялейку і выбудаваць Народны Дом Т-ва Беларускае Школы. Калі Староста гэтай ухвалы не зацьвердзіў, то было паслана да Ваяводы. Ваявода даў адмоўны безапэляцыйны адказ, так справа і памерла. Аж сёньня ізноў паявілася на парадку дзённым.

Калі надышлася першае пытаньне ў гэтай справе, дык сэкратар і кажа, што досыць ім радным вазіцца з гэтым будынкам, аддаць яго лепш на будоўлю школы, а не на Лукішкі. Гэтым закідам ён хацеў скампраматаваць Т-ва Белар. Школы, нібы-то з Т-ва пападаюцца ў Лукішкі і што гэты Народны Дом толькі будзе далей садзіць людзей у вастрог. Радны Жоўтка запярэчыў гэтаму, кажучы: Пан сэкратар рад быў-бы, каб нас усіх пасадзілі ў вастрог, і стаў дамагацца, каб гэта занесьлі ў пратакол. Сэкратар стаў перапрашаць, што гэта ў яго гэткія шуткі. Яго падтрымліваў войт з бышым „левай беларускай ідэалёгіяй". Справа пашла на галасаваньне.

Калі галасоў аказалася пароўну, войт выслаў з салі Жоўтку і большасьць аказалася на баку правых. Дык вось, грамадзяне, якая ў нас гм. Рада!

Сорам і ганьба правіцы! Н.

Як моладзь праводзіць час сьвятамі.

(З Сакольшчыны).

У нашай вёсцы Ячно ёсьць тайныя шынкі. Адміністрацыя да іх адносіцца індыфэрэнтна, пэўна, трымаючыся гэтага погляду—няхай лепей п'юць, чым мацаць гурткі Т-ва Бел. Школы, або займацца чытаньнем газэт і кніжак. Думаю, што яшчэ і горай будзе, бо нядаўна атрымаў жыхар тэй вёскі пазваленьне на адчыненьне карчмы. Апошняя спадзяецца на гандаль у сьвяты, таму, што ў будні ня бывае збору людзей, а вёска Ячно сама па сабе малая. Яшчэ трэба сказаць, што жыхары гэтай вёскі спрыяюць такой распусьце: пазваляюць амаль-што ў кожнай хаце піць гарэлку.

Дзякуючы гарэлцы, на Вялікдзень была вялікая бойка паміж хлопцамі. Такія паступкі моладзь павінна ўжо пакінуць, а ўлада прыняць пэўныя меры супроць гарэлкі, але ён нічога ня робіць у гэтым кірунку: мусіць у мутнай вадзе лепей лавіць рыбу, чым у чыстай.

Да 1927—1928 школьнага году ў гэтай вёсцы была школа, але яе перанесьлі ў другую вёску. Цяпер тая вёска закінута ў балота п'янства, на што ў хлапцоў ёсьць грошы, а на газэты і кніжкі,—кажуць—„няма".

Да гэтага яшчэ трэба прылучыць вёскі: Хільмоны і Дубасно Новадворскае гміны. Хлапцы вечарамі ходзяць п'яныя грамадамі. У другой вёсцы, г. з. у Дубасно, хлапец праз нейкі час пасьля бойкі памёр.

Сорамна! каб у маладыя годы так траціць марна дарагі час. У такія маладыя годы толькі можна над сабой працаваць: чытаць кніжкі і газэты, ладзіць спэктаклі, а не залівацца праклятай атрутай.

Пярун.

„Працуюць".

(В. Рымкі, Пастаўскага павету).

Гурток Т-ва Беларускай Школы ў в. Рымкі ня можа наладзіць працу па незалежным ад яго прычынам. Сход сябраў Т-ва, які меўся адбыцца яшчэ 11 сьнежня 1927 г., быў разагнаны паліцыяй. Пры гэтым адкрылася вялізарная сетка розных панскіх лёкаяў і шпікоў навет сярод сярмяжнага люду. Адзін з такіх панскіх жабракоў, радны Антось Гінька, які сваёй агіднай брахнёй не дае супакою паліцыі і працоўнаму люду,—разьвёў брахню і на сяброў Т-ва Беларускай Школы і на самых наіўных сялян, якія яшчэ ня знаюць, што гэта знача змаганьне. Гэты вясковы Сьмердзякоў-Гінька — напісаў Пастаўскаму Старасьце, што быццам усе сябры Т-ва ёсьць бандыты, камуністы, вядуць дзень і ноч падпольную працу і кожын дзень робяць сабраньні. Стараста выслаў у вёску паліцыю і сышчыкаў, як кажуць, збадаць сяброў Т-ва. Прыехаўшы сярод ночы, ну ведама, каб знайсьці сьпячых бандытаў дома, паліцыя вельмі перапалохала дзяцей і кабет, паўставіўшы ў вокна запаленыя ліхтары. Жонка солтыса была так перапалохана, што пасьля хварэла; яна ўцякала сярод начы ў суседнюю вёску, лічучы, што гэта лезуць бандыты па даляры, якія яна з мужам атрымала з Амэрыкі. Пасьля гэройскага наступленьня, паліцыя ночу ўсіх павыганяла з хаты, каб мець пакой для баданьняў спаўшых дома „бандытаў". Пры дапросах кожнага сябра выклікалі па адным, пытаючыся, дзе быў кожны дзень і кожную хвіліну і навет ставілі такія пытаньні, ад якіх і папера можа пачырванець ад сораму.

На першага мая паліцыя пільнавала вёску дзень і ноч, тлумачачы гэта тым, што вёска Рымкі бальшавіцкая.

Як бачым, браты Беларусы, сялянам у в. Рымках прыходзіцца пераносіць усялякія няпрыемнасьці цераз такога нягоднага Антося Гіньку і ягоную верную памочніцу адну распусную мачаху з тэй-жа вёскі.

Падарожны.

Вясковыя прадаўцы.

(Лідчына).

Сэрца маю каменнае, але не магу вытрымаць, больш ня маю сілы. Сусед мой Янка Жук, інтэлігент-урадовец вёў і вядзе правую агітацыю на шкоду працоўных гушчаў, а сам мае адну шостую частку разам з братам і бацькам. Здаецца, ён павінен-бы бараніць тых, хто стаіць за працоўныя масы, павінен бараніць сваіх братоў. Але ён на гэта нязгодны. Ен ідзе і бараніць тых, хто мае 8.000 дзесяцінаў, ён гэтым прадаецца і прадае адначасна імя свайго бацькі і брата.

Аднак, бацькі ня слухалі свайго паганага дзіцяці, яны ішлі за 5 кілёмэтраў і хацелі кінуць свой сял.-работніцкі нумар у часе выбараў. Але Я. Жук быў выбраны ў выбарную камісію, і наперад пабег перарабіў іначай многа мужчынскіх імен, перавярнулі на жаноцкія і не дапусьцілі галасаваць. Вось які даверны!

Яго-ж мы выбралі ў гмінную раду, дык, браточкі, такая рада для нас толькі здрада. Павыдумвалі нейкія ангельскія кнурыкі, лазьні, за што мы павінны плаціць дзесяты працант. Лазьні ў нашых вёсках нідзе не зрабілі і на цэлую воласьць, а плаціць усё роўна трэба. Хто гэта выробляе, ці ня рада! Добра на бацькавым карку ехаць? Дык вось, браты, будзьце асьцярожнымі пры выбарах, не выбірайце такіх людзей, а выбірайце тых, каторыя запраўды будуць бараніць інтарэсы сялян і работнікаў. Браты! Мо' часам і ў вас ёсьць такія шкоднікі, дык ганеце іх вон, ня дайце разрасьціся гэтаму зельлю і не дапускайце яго паміж растучых кветак. Рвеце яго асьцярожна, каб насеньне ня ўпала і больш ня вырасла гэтакага зельля. Адважна, браты, вазьмемся! Не шкадуйма грошы і не прапівайма, а лепш закладайма ў кожнай вёсцы бібліятэкі, народныя дамы, ладзьма часьцей беларускія спэктаклі, выпісвайма сваю сялянска-работніцкую газэту—, дык гэта будзе для нас карысьней, і гэтыя прадаўцы, пазнаюць што будзе сьветлая праўда панаваць.

Няхай нас не прадаюць такія Янкі, ці Міхалкі. Апрача гэтага, я шмат разоў бачыў вас, маладыя хлапцы, іграючы ў карты. Кідайце, не давайце прыкладу малым дзецям, каторыя вучацца ў школе, хаця і ў чужой. А вам, бацькі і апякуны сваіх дзетак, ганьба! Чаму не дамагаецеся роднае школы, бо ў чужой школе вашы дзеці выгадуюцца на ворагаў для свайго беларускага працоўнага народу, на такіх, як Я. Жук.

Знаны Беларус.

Больш энэргіі, больш працы — даволі сну!

(Вёска Малахоўцы, Ястрабскай гміны, Баранавіцкага павету).

1 траўня 1927 г. быў пастаўлены ў нашай вёсцы Беларускі спэктакль. Ладзіла яго аматарская група моладзі. Быў гэта першы пачын культурнае працы нашых пасьвядомых элемэнтаў. Спэктакль выклікаў розныя гутаркі, выдзяляліся з іх асабліва тыя, што паходзілі ад цёмных несьвядомых хлапцоў. Аднак, нашы ініцыятары мала зьвярнулі ўвагу на гутаркі тых асоб, каторыя не зразумелі, што беларускі селянін скідае з сябе путы цемры і ўціску, што ад веку яго прыгнятаві, а пачынае будзіцца да свайго нацыянальнага і сацыяльнага і разам з працоўнай беднатой ўсяго сьвету заваёўвае належачыя сабе правы. Цёмны і шкодны элемэнт нашае вёскі ня стаў на перашкодзе імкненьняў першых нашых змаганьняў з цемрай і 5.V 27 г. быў заложаны Гурток Т-ва Беларускае Школы.

І вось цяпер, калі амаль праз год сабраліся нашы сябры на агульнае паседжаньне і калі азірнуліся ў прошлыя дні — дык з вялікім сумам трэба выявіць на старонках нашае газэты, што праца Гуртка, як началася з нуля, дык пры тэй-жа лічбе і засталася. Сумны абразок, але хай ён ня будзе прыкладам для іншых Гурткоў. Хай кожны сябра Т-ва Бел. Школы зразумее той вялікі абавязак, які ляжыць на кожным сябру Т-ва, хай зьдзейсьнівае і праводзіць у жыцьцё заданьні і мэты Т-ва, хай памятае аб тым, што наша культурная арганізацыя павінна быць кіраўніком у вызваленчым рух беларускае вёскі.

Цяпер наш Гурток пастанавіў выпісаць беларускія часопісі і газэты і шырыць іх сярод сялянства, а таксама павялічваць рады свае арганізацыі. Пастанавіў на мэце зладзіць спэктакль, але мае адну малую перашкоду з жаночымі сіламі, каторых баламуцяць шкоднікі нашае працы. Ня слухайце, дзяўчаткі, гутарак і намоў панскіх падлізьнікаў, але дружна і згодна дапамагайце ў культурнай працы. Вырадкам нашага працоўнага народу ня можа быць месца ў нашых радох. Ход жыцьця з такімі разьлічыцца.

Дык зварачваюсь да Вас, сябры Т-ва Бел. Школы (а асабліва да нашага Гуртка) з заклікам, каб больш энэргіі, больш працы — даволі сну!

Хай кожны мамэнт, кожная хвіліна вольнага часу не марнуецца дарма, але выкарыстоўвайце яго для культурнага адраджэньня вякамі загнанай у цемру нашае старонкі, а гэтым самым Вы ўскорыце ход барацьбы працоўнага народу, а нашае маладое пакаленьне дачакаецца вызваленьня прыгнечанага працоўнага народу.

А тым шкодным элемэнтам, што перашкаджаюць у нашай працы ў вызваленьні працоўнага народу — ганьба! а наш адказ гэтым панскім падлізьнікам — пагарда!

Дык больш працы, больш энэргіі!

У. К.

Ці доўга будзем спаць?

Вёска беларуская, цёмная, забітая, годзе спаць! Ужо час ісьці на змаганьне! Цябе даўно ўжо чакае вялікая праца на карысьць працоўнага народу. Што ж мы павінны рабіць? А вось што! Перадусім нашым заданьнем ёсьць — арганізавацца, каб супольнымі сіламі змагацца з пануючай цемрай, каб супольнымі сіламі змагацца за лепшае заўтра.

Баявым заданьнем беларускага працоўнага народу ёсьць арганізацыя каапэратываў. Што-ж можа даць працоўным масам каапэратыў?

Пакуль што ўявім сабе, што ў сучасны момант ёсьць гандаль. Кожын ведае, што калі існуе капіталізм, ці грашовая сыстэма, дык працоўнік за сваю работу атрымлівае грошы. У гэтым крыецца несправядлівасьць сучаснага ладу. Працаўнік, які вырабляе, ці здабывае соль, нафту, цукер, крамніку за сваю работу дастарчае грошы. Заробак свой ён нясе ў краму і купляе сабе там неабходньe, як хлеб, соль, цукер і г. д.

Селянін, які працуе ў полі за плугам, ізноў сваім толькі ня можа збыйсьціся, а мусіць частку сваіх прадуктаў прадаць, каб купіць сабе неабходныя рэчы, як зялеза, газа, цукер і г. д.

Выходзіць так, што тое, што вырабляе работнік, патрэба селяніну і наадварот, што вырабляе селянін, патрэбна работніку. Але вось неяк выйшла так, што паміж гэтымі двума клясамі вытварылася трэцьцяя, якая, як кажуць, „ні сее, ні жне, і найлепей жыве". Тавар, выйшаўшы з рук работніка, ці селяніна пройдзе вялікую дарогу прадажы і перапрадажы з адных рук у другія і, пакуль прыдзе ў рукі спажыўца, падымаецца ў цане бывае ў некалькі разоў. І вось, каб ня даць карміць гэтых непатрэбных пасярэднікаў, злучаймася, тварэм каапэратывы.

Кожын селянін, ці работнік, сьвядомы свайго клясавага становішча, мусіць лучыцца і тварыць каапэрацыю!

Ужо час! Грош да гроша складайце тысячы мазольных рук! Імкнецеся стварыць новае, свабоднае, брацкае жыцьцё.

Гэтае „злучайцеся" было кінута ў нашай старонцы, вынікам чаго было арганізаваньне многіх каапэратываў, але, відаць, ня ўсе сабе добра ўявілі важнасьць гэтай справы. Большая частка гэтых каапэратываў у час інфляцыі польскай маркі занапалі і кончылі сваё жыцьцё. Шмат хто ў гэтым убачыў непатрэбнасьць, ці немагчымасьць каапэратыўнай прадажы.

Дык яшчэ раз зьвяртаюся да вас, сяляне і работнікі! Адклікнецеся ідучай вам на дапамогу ў вызваленьні з-пад ярма няволі каапэрацыі.

А. Мікуліч.

Пісьмы у Рэдкцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Прашу аб ласкавым зьмяшчэньні на старонках паважанай Вашай газэты некалькіх наступных радкоў.

У № 10 газэты „Narod" п. др. Я. Станкевіч зьмясьціў пісьмо, якое патытулёвана: „Адказ Dwarčaninu j „Голасу Працы". У гэтым пісьме п. др. Я. С., абгаворваючы справу інфармацыяў, паданых аб ім у газ. „Голас Працы" і характарыстыкі яго пасольскай і грамадзкай дзеяльнасьці там-жа (зусім па-мойму слушнай) і будучы, як ён кажа, „прыперты да сьцяны" піша, што—„nia ŭsie pasłowie „zmagancy" łajacca, redahujyčy „Голас Працы"... ale adzin dr. ...Dwarčanin". Пасьля гэтага дадае: „Ciapier moj adkaz robicca praściejšym: zamiest adkazawać niawiedama adkaznamu radaktaru, magu adkazać p. dr... Dwarčaninu", а затым, ужо, зварочваючыся проста да мяне, — трэбуе пацьвярджэньня яго прадажнасьці, пытаецца, чаму я не называю агідным паступкам факту непадпісаньня ўнёску клюбу „Змаганьня" іншымі беларускімі пасламі і ўрэшце—бэсьціць (і ўдае) клюб „Змаганьня" і яго тактыку ў Сойме, называючы яе правакацыяй (?), прыплятаючы сюды, што таксама „prawakacyjaj było ŭbiŭstwa Huryna, jak prawakacyjaj nadowiačy była demanstracyja kamunistyčnych polskich pasłoŭ u sali sudu".

З вялікаю неахвотаю прыходзіцца адказаць на гэтыя поўныя бессэнсоўнасьці і нелёгічнасьці, зусім беспадстаўныя і ў высокім ступені запраўды правакацыйныя выступы майго „пракурора", выступы, якія абапёрты хіба толькі на плётках ды на дзікай зоолёгічнай асабістай, ня ведама, чым выкліканай ненавісьці да мяне; выступы, якія мінаюць навет звычайную, прымітыўную этыку.

Каб ня было подпісу „dr", то можна было-б падумаць, што гэта пісаў якісь чалавек дзікі, да якога не прыстаюць ані лёгіка, ані прыстойнасьць, ані выробленая вякамі этыка, якая абавязвае пры поўных умовах усіх, больш-менш хоць прэтэндуючых на імя інтэлігентаў. Аднак, гэта піша доктар філёзофіі і галава пэўнага кірунку грамадзкай мысьлі ці хутчэй „бяссмысьліцы", якога словы прыймаюць за чыстую манэту ў пэўных колах, якія (словы) расходзяцца па ўсей Зах. Беларусі, уносячы забаламучэньні сярод чытачоў, і баспяць думку працоўных і іх прадстаўнікоў, — на словы гэтыя тады я павінен і мушу адказаць, абараняючы сябе ня толькі, як чалавека, а таксама і галоўна — як прадстаўніка пэўнай часткі грамадзянства і аграмаднай, бязмоўна, большасьці працоўных Зах. Беларусі, якія выбралі мяне бараніць іх інтарэсы.

У лісьце п. Янкі Станкевіча я бачу, пад заслонай асабістага нападу на мяне — выразны паход процi ўсяе сялянска-работніцкае думкі, паход безагляднi, брутальны, які не перад чым ня спыняецца, ні на што не глядзіць. У адносінах да мяне асабіста пісьмо носіць характар яўнага дыфэнзыўнага даносу, падобны якому ўжо меў месца і належны ўчынак у адносінах да іншых паважаных мною грамадзян, прадстаўнікоў сялянска-работніцкай думкі, якія найбольш дзякуючы гэтым даносам (з боку іншага) — сядзяць цяпер за кратамі.

Пратэстуючы проці нічым недаведзенага ні на чым ня ўгрунтованага факту майго ўдзелу ў пісаньні інфармацыяў аб п. д-ру Я. Станкевічу (пад чым крыецца і самы данос на ўдзел у „праступнай" газэце наагул)— рашуча пратэстую проці прымешваньня да звароту ў мой бок розных выдуманых ім „правакацыяў", якія маюць на мэце ачарніць і мяне, як грамадзяніна, і тую сялянска-работніцкую думку з яе прадстаўнічымі і прэсавымі органамі, якую і я маю гонар цяпер рэпрэзэнтаваць, і лічу сябе ў праве на гэтыя выдумкі адказаць. Канчаючы свой вымушаны адказ, лічу павіннасьцю сказаць аўтару „абвінавачаньня", што ён асабіста мне зусім ня цікавы, каб „łajić" яго ў газэтах і што ён дарэмна шукае ўва мне свайго асабістага ворага, якога, відаць, хоча даносамі зьнішчыць.

Вядома, пры Вашых цяперашніх „уплывах", П. Доктар, Вы шмат можаце зрабіць у гэтым кірунку, але запраўднага Вашага ворага — беларускі працоўны народ і яго думку — і Вам, П. Д-р, ня ўдасца зьнішчыць, навет пры Вашых „мілых" здольнасьцях.

Д-р І. Дварчанін
пасол на Сойм.

14./V. 1928 г.
м. Вільня.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Не адмоўце, калі ласка, зьмясьціць на старонках паважанай Вашай Газэты гэтых некалькі слоў:

У № 10 газэты „Narod" зьмешчана вестка аб арганізацыі „Беларускага Гаспадарчага Зьвязу", дзе, між іншым, сказана, што я на паседжаньні 3 траўня выбраны ў Прэзыдыум названае арганізацыі.

Гэтым маю гонар давясьці да агульнага ведама, што я сам на названай зборцы ня быў і выбар мяне ў Прэзыдыум „Зьвязу", зьявіўся для мяне пэўнай неспадзянкай. З прычынаў асабістага характэру я ня маю магчымасьці прыняць учасьця ў працы названай арганізацыі наагуль, як і ня лічу сябе зьвязаным пастановай сходу—што да выбару мяне ў Прэзыдыум.

Прашу прыняць, Грамадзянін Рэдактар, выразы шчырай пашаны да Вас

Эдгар Паўшта.

Вільня, 14 траўня 1928 г.

Ніколі не зьнішчайце свае беларускай газэты! Прачытаўшы, давай суседу, ці знаёмаму, каб і ён пазнаў праўду аб жыцьці свайго народу і даведаўся, што робіцца на сьвеце!

Рэдактар-Выдавец: А. Лагода.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.